

Ljubljanska šola ne bode nikdar izključljivo zapovedovala slovenskim duhovom; ako si bodo ljubljanski gospodje literatorji trudili in prizadevali si diktaturo dobiti, bodemo mi takraj Save centrifugalci. Spiritus flat ubi vult, in individualnost pisateljeva ne trpi okov.

Kako kaj živite? jeli ste zdravi? Ni li Vam zrak na šmarni gori preoster? Jaz živim sicer v dolini, a ipak čutim, da je ta kraj za me premrzel.

Prestar sem prišel v višji svet.

Z Ljubljano nemam po Bleiweisovi smrti več nobene zveze. Vsake počitnice zbiram okoli sebe svoje nekdanje učence in literarne prijatelje, to me omlajuje. Pripotujte tudi Vi enkrat k meni, da Vas

osebno spoznam. Jaz vas uže dolgo čestim, in pomilujem, da tako lep talent samotari — na šmarni gori.

Moje slovstvovanje bode skoro pri kraji. Oči mi zelo oslabljujejo, tudi telesne moči zapuščajo. Hvala Bogu, da se javljajo mlajše moči, — samo da bi nje vodila prava ljubezen do literature in domovine brez vse sebičnosti in brez vsega nahuha, in da bi se mladi ljudje kaj temeljitega naučili.

Srčno Vas pozdravljam, oglasite se večkrat s kakim pisemcem pri meni. V rodoljubnej ljubezni

Vaš čestitelj in prijatelj

Stari trg, Post **Davorin Trstenjak,**
Windischgratz 13/1. 83. župnik.

Skupina iz igre „Živela Avstrija!“
(Igrá se v Marijanišču dné 1., 5. in 6. prosinca t. l.)

Zvezdoslovni koledar za mesec prosindec.

Venera se vidi zjutraj (jutranjica, danica) in vshaja v zač. prosinca ob 6 $\frac{1}{2}$ uri. Jupiter se vidi celo noč. Saturn vshaja ob pol šesti uri zjutraj. Solnce je dné 1. prosinca v največji bližini zemlje. — Od 4. do 16. prosinca se vidi zodijska svetloba na zapadu od 6. do 8. ure zvečer. — V poznejših mesecih bomo objavljali natančnejše podatke.

Brezdimni železnični stroji.

Po časopisih se je že večkrat poročalo o železničnih strojih, ki ne delajo onega tako sitnega dima. Brezdimni železnični stroji imajo posebno pripravo, ki stori, da zgoré vsi oni plini in mali delci, iz katerih je dim. To pripravo je izumil avstrijski inženir Theodor Langer, in stane kakih 600 glđ. Ž njo se pripravlja toliko zraka v prostor, kjer se kuri, da v njem pogori vse gorivo.

pisateljevi so vseskozi trezni, premišljeni; bralec zvé na jedni strani, česar bi se težko naučil po dolgi in dragi izkušnji. Zato je želeli, da bi jo naši kmetje brali radi in z zaupanjem, ogibali se škode in izboljšali si živinorejo, za katero so tako prikladne naše dežele.

Agricola.

Kdor z višjega stališča pretehta delovanje naše družbe, kdor premisli, koliko deluje za versko vnemo, pobožnost, krščanski pouk, krščansko življenje, pošteno zabavo, kmetijstvo po vseh posameznih strokah (poljedelstvo, živinoreja, sadjarstvo, umno gospodarstvo), zgodovino, zemljepis itd. — ta mora ponižno ukloniti glavo in reči: Tu je velika človeška pridnost in navdušenost, tu je izvestno božja pomoč. Ni treba, da bi se bahali z družbo, a bodi nam vedno najtrdnjša podlaga našega upanja za bodočnost.

Vse pa, ki morejo kaj pomoči, prosimo nujno in iskreno, naj gredó našim preprostim Mohorjanom z opominjanjem in delovanjem na roke, da se knjige dadó čim najpreje vezati ali se vsaj dobro shranijo. Tako bo imel vsak večletni Mohorjan doma krasno — slovensko knjižnico.

Uredn.

Slovenski ameriški koledar za leto 1896. Izdala tiskarna „Glas Naroda“ 108 Greenwich Street. New York. 8°. Str. 192. — Ta koledar ni med zadnjimi našimi koledarji, marveč je po vsebini in obliki prav dostojen za vsako slovensko družino. Koledarski del ima mične in poučne sestavke n. pr.: Zgodovina Zjedinjenih držav, Ribniški narodni običaji (posebno znamenit spis), Naši Indijanci, Nekoliko o kranjskem potresu, Potovanje zakonske dvojice i. dr. Tudi nekoliko slik je med berilom. Slovenci se gibljejo tudi v novem svetu.

Apologetični govori, katere je v postu l. 1895. govoril krščanskim možem P. Hugolin Sattner, reda sv. Frančiška. V Ljubljani, 1896. Tisk Katoliške

Tiskarne. — **Založil samostan.** 8°. Str. 89. Cena 50 kr. — Cenjeni gospod pisatelj nam podaje tukaj one govore tiskane, katere je govoril lani o postu za može. To je prav ljuba spominska knjiga ob obletnici. Govorov je v knjigi deset, a vsi so med seboj lepo združeni. Ker nimamo o vsestransko lepi knjigi reči nič graje vrednega, želimo samo, da bi se čim najbolj more razširila in obrodila obilo sadov.

Epizoda iz kulturne zgodovine goriške ali košček zgodovine goriškega c. kr. gimnazija. Spisal Andrej Marušič, častni kanonik prvostolnega kapiteljna goriškega, knezo-nadškofjski konzistorijski svetovalec in viši šolski nadzornik za verouk, lastnik častnega križa „Pro Ecclesia et Pontifice“, ud c. kr. deželnega šolskega sveta, gimnazijjski veroučitelj v p., c. kr. profesor. V Gorici. Natisnila in izdala „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. 1895. 8°. Cena 10 kr., po pošti 13 kr. Čisti dobiček je namenjen v dobrodelen namen. Knjižica, posvečena baronu Winklerju, obdeluje na najmanjših straneh cerkveno petje na goriški gimnaziji.

Domača vzgoja. Slovenskim materam, vzgojiteljicam, učiteljicam, vzgojiteljem in učiteljem po najboljših virih spisal Jakob Dimnik, učitelj v Ljubljani. Čisti dohodek je namenjen „Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani.“ Izdalo in založilo „Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani.“ V Ljubljani. Tiskarna Rud. Miličeva. — Ljubljana, 1895. 8°. Str. 141. Cena 1 gl. — Tej knjigi bi radi posvetili o priliki več prostora, kakor ga imamo tukaj za rabo. Srčno nas veseli, da stoji knjiga trdno na trdnem stališču verskega prepričanja. Zato pa ima krepek, odločen, jasn in živahen značaj. Tudi mi želimo, da bi obrodila mnogo sadu in zato jo za sedaj toplo priporočamo.

Program in poročilo kranjske deželne vi-narske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu pri Novem mestu koncem šolskega leta 1894—95. Izdalo vodstvo šole. 8°. Str. 39.

Razne stvari.

Naše slike.

Koledniki so tu! Po Notranjskem je bila nekdanj navada, da so se po novem letu do posta kaki štirje godci združili in šli koledovat, t. j. gost semtertje po hišah. Ob tej priliki seveda se je tudi rad ta ali oni zasukal, četudi sicer ni maral plesati. Pa tudi ni bilo nič hudega na tem; če ni bilo drugega para, dobra je bila tudi „metla“. Drugih slik nam ni treba razlagati.

Zvezdoslovni koledar za mesec svečan.

Venera je jutranjica in vshaja po pol šestih. Blizu nje je Mars, pa malo svetel; Jupiter pa krepko sveti vso noč. Saturn (z obodi) vshaja po jedni po polnoči. — Dne 13. svečana mrkne deloma solnce, a se vidi samo na skrajno južnih krajih. — Dne 28. svečana mrkne deloma luna, kar se vidi tudi pri nas od 7. ure 14 minut do 10. ure 13 minut zvečer.

je le to, da bi severni naši bratje rabili v spisih slovanska imena slovanskih krajev, ne pa ptujih, n. pr. Spalato nam. Splet, Raguza nam. Dubrovnik.

Naletel sem v ruski knjigi na imena kakor Adelsberg, Laibach itd.: ali se dá to opravičiti? Našemu gospodu pisatelju iz srca častitamo zaradi tega dela.

Razne stvari.

Naše slike.

O Guidu Reniju, čegar je prva naša današnja sličica, čitali smo dovolj v spisu „Črtice itd.“. Stari so si mislili kakor solnce tako tudi jutranjo zarjo kot osebo. Solnce se vozi po nebu, seveda zarja gre pred njim. V veličastnem in veselem spremstvu hitita z urnim vozom. — *Kako ti je, dete?* Ta ljubezniva slika je povzeta iz bosanskega življenja. Bosanski frančiškan, ki je ondotnemu katoliškemu narodu vse, duhovnik, učitelj, varih — res pravi duhovni oče, sreča mlado dekletce, katero ga po svoje, zaupno, otroško in sramežljivo pozdravi. Kakor se nam takoj prikupi otroška preprostost dekletčeva, tako tudi zanimiva zunanost patrova — z brkami in fesom, kar je seveda običajno v naši Bosni. — *V cerkvi sv. Marka.* Naš znani slikar Ljudevit Grilec nam podaje tu prizor iz cerkve sv. Marka v Benetkah. Gledalec je vstopil skozi vrata na evangelski strani in gleda proti drugi strani na epistelski strani. Na desni v ozadju je tako imenovani „battistero“ ali krstna kapela. Četudi je prizor preprost, vendar nam kaže istino, t. j. arhitekturo, tihoto v cerkvi, vse ono, kar vabi k molitvi, in izraža značaj cerkve. Kdor je bil v tej cerkvi, spominja se takoj tega, kar je videl sam. Gospod umetnik je slikal to sliko v Benetkah, ko je zaradi študij bival tamkaj.

Bajeslovne opazke.

„Radegast“ (str. 130) se je častil pri severnih Slovanih. Po imenu so ga razlagali nekateri kot boga gostoljubnosti, a bolj verjetno je mnenje onih, ki pravijo, da je bil bog boja. V Retri je bil njegov kip, katerega opisujejo tako: Imel je dolge, kodraste lase, ki so mu viseli nizdol, obraz je bil okrogel. Na glavi mu je stal ptič z razpetimi perutmi, na prsih je imel bikovo glavo in v levici dvojno sekiro.

V prejšnjih spevih je pokazal pesnik, kako so si predstavljali pogani svet in bogove, sedaj pa postavlja poganskim nazorom nasproti krščansko resnico. Iz prvotnega razodenja so si ohranili pogani prepričanje, da je Bog. Če so tudi daleč zabredli, vendar tega prepričanja niso izgubili, ker jim je celo stvarstvo klicalo, da je Bog, in pamet jih je tako učila. Zato Fortunat (str. 131) govori Svitozoru najprej o tem, kar mu je znano že iz poganstva, in ga na tej podlagi uči krščanskih resnic.

Ker se Svitozor ne more ločiti od bogov, razlaga mu, zakaj imajo maliki toliko moč do človeka. Res je že to samo ob sebi jako mikalo pogane, da so bili maliki vidni, različni, kakor so različne naravne sile, in zato lože umljivi preprostim poganom. Pa tajna moč poganstva se s tem še ne dá dovolj razlagati. Oni notranji boj med božjo milostjo in med nagnjenjem k hudemu, katerega čuti vsak človek, vršil se je tudi v srcu vsakega pogana. Hudobni duh je imel nad pogani veliko oblast, zlorabljal je zlasti malike, da bi izneveril poganstvo Bogu čim dalje bolj. Do malikovalstva niso prišli pogani po znanstvenem preiskovanju ali samo po pesniškem naziranju narave, ampak po nravni propalosti. Kako bi mogel popolnoma trezen, jasno misleč duh zamenjati nauk o jednem breztelesnem Bogu z nespametnim obožavanjem ljudi, živalij in mrtvih stvari? Pregreha jim je zatemnila razum, da niso videli čiste resnice. Celó tako daleč so zašli pogani, da so z grdimi pregrehami častili svoje malike, zato naš pesnik imenuje poganstvo laž in slepilo.

Dasi so bili Franki in Nemci (str. 133) kristijani, graja jih Fortunat, ker so se védli mnogokrat jako nekrščansko. Njihovim poveljnikom je bilo bolj do tega, da si podvržejo Slované, nego da jih izpreobrnejo.

„Angelski spev“ odgovarja „Pevcu“ (str. 101). Tam je opeval pevec skoro vso pogansko bajeslovno družino, tu pa angeli slavé jedino pravega Boga. Dasi slika pesnik poganstvo samo od njegove najboljše — pesniške — strani, vendar je jasno izrazil razloček med poganskimi in med krščanskimi nazori o Bogu. Kako malenkostna so ona božanstva, če se primerjajo z Bogom!

Zvezdoslovni koledar za mesec sušec.

Zvezdoslovni koledar napoveduje pomlad. Dné 19. sušca prestopi solnce ravnik, ali bolje, oni voz, ki ga delata ravnik in ekliptika. Noč in dan sta tedaj jednako dolga. — Izmed planetov vshaja *Venera* kot jutranjica kmalu po 5. uri. *Jupiter* se vidi zvečer na vshodnem nebu, sveti čez 5., potem čez 3. uro po polnoči. Tudi *Saturn* s kolobarji se bo videl ta mesec: od začetka vshaja šele okoli polnoči, koncem meseca pa že okoli 10. ure. Prva pomladanska polna luna je 29. t. m. in prva nedelja potem mora biti velika noč.

Menelik II., neguš abesinski.

Mořena) nesejo slamnato našemljeno podobo iz vasi, jo sežgó in vržejo v vodo. Šema pomenja zimo — Morano. O Vesni, Morani, Ladi in o Svetovitovem rogu glej str. 126. sl. E. L.

Naše slike.

Pietà. Slikal L. Loefftz (Levec?). „Pietà“ se imenuje podoba žalostne Matere Božje, ki žaluje ob mrtvem Sinu. Naš umetnik si je mislil Marijo s truplom Jezusovim pred grobom ali že toliko v grobu, da je zadaj malo svetlobe. Koliko je pogodil umetnik svoj predmet, o tem ne sodimo: glavni namen mu je bil, pokazati natančno in resnično mrtvo telo Gospodovo. — *Vstajenje*. Kaj ne, obe sliki prav za veliko noč? Ni treba razlage. Namestu razlage pa podajemo za praznike dragim naročnikom prav slovanski pozdrav: Kristus je vstal! Aleluja! — *Ruska cerkev v Jeruzalemu*. Ker smo po sreči dobili podobo te velike cerkve v Jeruzalemu, podajemo jo čitateljem. Stoji poleg drugih poslopij na severo-zapadnem delu Jeruzalemskega mesta, na ruskem svetu (Moskovije). Tu imajo Rusi gostišča ali bivališča za romarje (143 sob, v katerih lahko prenočuje več tisoč oseb), bolnišnico, misijonsko hišo z bivališčem za arhimandrita, in posebej, prosto stoječo cerkev. Ta ima pet kupol; pročelje na zapadni strani je nekam

mrtvo; notranjščina je pa lepa, tlak dragocen, svečnik jako velik. Vse to velikansko zidanje so Rusi začeli leta 1860.; odtlej delujejo neprestano in raste njih moč in oblast v Jeruzalemu kakor sploh v Palestini od dné do dné. — *Božena Němcova*, sloveča češka pisateljica, se je rodila leta 1820. kot hči nižjega uradnika na Češkem. Vzgajali sta jo mati in babica, katero je tako nežno in ljubeznivo popisala v znani povesti. Sedemnajst let stara se je omožila z nižjim uradnikom, kateri je služboval po raznih krajih na deželi. Tako se je Božena natančno seznanila s selskim življenjem. Njeni blagi duši je ugajala preprosta poštenost kmečkega ljudstva, zato mu je posvetila svojo izborno pisateljsko moč. Po nesreči je izgubil njen mož službo, družina je zabredla v ubožstvo. Božena je morala sama trdo delati, da preživi otroke. To ji je izpodkopalo zdravje; umrla je l. 1862. Njeni najboljši deli sta „Babička“, prestavljena na mnogo jezikov, in „Pohorská vesnice“ (gorska vasica). Zbrala je mnogo čeških in slovaških narodnih pravljic. — *Kočevje*. Slika nam kaže kočevsko mesto, kakoršno je bilo predlansko jesen. Opazovalec gleda od za-

padne, vzvišene strani. V daljavi se zapazijo hribi tje proti Žužemberku, Metliki in Novemu mestu; mala cerkvica od mesta proti vshodu je „Corpus Christi“, na levi se vidi zunaj mesta veliko poslopje, ki je nekdanja žitnica grajščinska; dalje proti severu (že blizu levega roba) se vidi nova sirotišnica, in naposled nekoliko kolodvor dolenjske železnice. Sredi mesta je župna cerkev sv. Jerneja; takoj na desno vidiš obširni kočevski grad. Proti desnemu robu pa se ti kažejo v daljavi (zunaj mesta) nove premogarske naprave, posebno delavske hišice, v katerih biva največ Slovencev. — Abesinski kralj (neguš) *Menelik II.* Ker toliko čujemo o vojski v Abesiniji ali Etijopiji, kjer so domačini zlasti dvakrat (poslednjič dné 1. sušca) sijajno premagali in pobili Italijane, zato je prav, da pokažemo čitateljem pravo sliko Menelikovo, po fotografiji izdelano.

Zvezdoslovni koledar za mesec mali traven.

Izmed planetov se vidi „Venera“ malo pred solničnim vshodom kot jutranjica, „Jupiter“ pa zvečer prav lepo in zaide izprva okoli pol štirih, ob koncu meseca o pol dveh zjutraj. „Saturn“ pa izide izprva okoli desete, ob koncu okoli osme ure zvečer. — Dné 20. t. m. se vidijo utrinki med ozvezdijema „Lira“ in „Herkula“.

Bolgarji so strastni političarji in nepomirljivi nasprotniki drug drugemu, s tem pa samo kažejo svojo politično nezrelost. Drug drugega črnijo, kolikor le morejo, in ptujec, ki bere njihove liste, misli res, da med njihovimi političnimi možmi ni poštenega človeka. Šele, ko sam opazuje njih življenje in delovanje, spozna, da niso tako hudobni, kakor sami o sebi pišejo.¹⁾

Druga napaka je, da preradi posnemajo grehe okuženih zahodno-evropskih slovstev: materijalizem, liberalizem in verski indiferentizem je njih vzor. Tisti, „ki stojijo više“, hočejo kakor nalašč ljudstvu vzeti vero, zatorej se tudi naglo širi v vseh slojih verska malomarnost.²⁾

Tudi tukaj veljajo zlate besede: „Historia magistra vitae“ (zgodovina je učiteljica življenja); Bolgarje bi že zgodovina morala izučiti, da ni dobro vsega se poprijeti, kar imajo drugi narodi. Zaradi takega robskega posnemanja so nekdam padli v krepilje Bizantincem in Turkom. — Brezverstvo, lahkomišljenost in razuzdanost v slovstvu ni osrečila zahodnih narodov, marveč jim vzgaja hud bič — anarhizem in socialno demokracijo. To bo škodovalo tudi Bolgarjem, tembolj, ker so majhen in manj razvit narod. — Žal, da se že tudi na Bolgarskem javlja socialna demokracija, dasi je bolgarski narod v veliki večini poljedelski. — L. 1891. je v Trnovu izšla knjiga: „Što je socializm? i ima li toj počva (tla) u nas“, v kateri hoče pisatelj D. Bratanov pokazati, kako je kmetski stan zadolžen in da kmet za pravo ni lastnik svojega zemljišča, marveč rob verovnikov. Ivan Gešov sicer odgovarja na to, da gospodarji lahko poplačajo svoje dolgove, ako prodajo jagnjeta in ovčjo volno, vendar vkljub temu se ne dá tajiti, da tudi tam kmetski stan propada. — Tisti torej, ki imajo oblast v rokah, naj bi skrbeli za gmotni in pravi duševni napredek naroda, ne pa, da se šopiri med dobrim bolgarskim ljudstvom zahodno-evropska kuga.

Bolgarji bi seveda radi kar čez noč dohitali v slovstvu velike narode, toda skoki niso nikjer dobri, ker niso naravni.

* * *

Predno končamo, omenimo še nekatera dela ptujih pisateljev, ki govoré o Bolgarjih. — Najboljši poznavalec bolgarskega naroda pri nas na Avstrijskem je menda dr. Konstantin Josip Jireček, sedaj profesor jugoslovanske zgodovine na dunajskem vseučilišču. Še ko so Bolgarji bili pod turško vlado, je proučeval njih jezik in zgodovino ter je izdal l. 1876. v Pragi sedaj že nekoliko zastarelo, pa še vedno izvrstno „Geschichte der Bulgaren“.

¹⁾ Das Fürstenth. Bulgarien 247, 258.

²⁾ Ibid. 90.

Pozneje je pet let (od l. 1879. do kimovca 1884.) živel na Bolgarskem kot glavni tajnik v učnem ministerstvu, nekaj časa je bil celo učni minister. — Prepotoval je skoro vso Bolgarijo, bil je v najožji dotiki z vlado, s pisatelji in z narodom, torej mu je do zadnje pičice znan razvoj Bolgarije.

Leta 1891. je izdal veliko in znamenito delo: „Das Fürstenthum Bulgarien, seine Bodengestaltung, Natur, Bevölkerung, wirtschaftliche Zustände, geistige Cultur, Staatsverwaltung, Staatsverfassung und neueste Geschichte.“ Prag, Wien, Leipzig 1891. — Sam naslov dovolj kaže bogati zaklad te knjige.

Kdor se želi seznaniti z bolgarskimi razmerami, priporočamo mu te knjige. Dobi se po vseh večjih knjigarnah; cena ji je 8 gld. 40 kr. — Tudi po čeških časnikih je priobčil Jireček mnogo zanimivih člankov o Bolgarjih.

Za bolgarsko jezikoslovje je važno delo: „Vlachomeglen. Eine ethnographisch-philologische Untersuchung von dr. Gustav Weigand. Leipzig 1892.“ — Pisatelj preiskuje vlaško-meglensko bolgarsko narečje v Macedoniji. Spis je tem več vreden, ker je pisatelj nalašč šel v Macedonijo in je več časa preživel med ondotnim narodom. Poroča nam tudi, kako močno napreduje zadnja leta narodna zavest med macedonskimi Bolgarji.

Poljski pisatelj dr. Antoni Kalina je izdal knjigo: „Studija nad historiją jezika bulgarskiego. Krakow.“ Tudi ta pisatelj je prepotoval Bolgarijo, bivšo izhodno Rumelijo, Tracijo in Macedonijo. Dokazuje, da je sedanji bolgarski jezik pravi potomec staroslovenščine, a da je nanj uplivala srbščina, ker so se srbski rodovi o raznih prilikah naselili med Bolgarji.

Izmed ruskih pisateljev omenimo Tichova: „Očerk grammatiki zapadno-bulgarskago narččija po sborniku bulgarskich pšen V. V. Kačanovskago. Kazanj.“ Pisatelj bi rad pokazal, koliko pravice imajo do Macedonije Bolgarji in koliko Srbi, toda nedostaje mu za to poznavanja krajevnih razmer in bolgarskih narečij, kakor tudi prave znanstvene priprave.

Zvezdoslovni koledar za mesec veliki traven.

Solnce vshaja 1. t. m. ob 4. uri 52 minut in zahaja ob 7. uri 3 minute; dné 31. t. m. pa vshaja ob 4. uri 20 minut in zahaja ob 7. uri 36 minut. — Lune zadnji krajec 4. t. m. ob 4. uri 23 minut zjt., mlaj 12. t. m. ob 8. uri 44 minut zvečer, prvi krajec 20. t. m. ob 7. uri 19 minut zjutraj, ščip 26. t. m. ob 10. uri 55 minut zvečer. — Merkur se vidi ves mesec zvečer, Venera pa se zjutraj zaradi solčne svetlobe ne vidi. Vidi se Jupiter zvečer in zahaja okoli polnoči; Saturn se vidi celo noč.

„Marije pomagaj“ razstavljen. Vzbujal je občno zanimanje in občudovanje ne le pri pobožnem ljudstvu, ampak tudi pri izobraženih umetnikih.

Oltar je sicer iz dóbe, ko je začela v drugih krajih propadati renesansa. A na Avstrijskem, posebno v slovenskih pokrajinah, se nahajajo ravno iz onega časa tako lepi sledovi tega zloga, kakor nikjer drugodi. Tukaj so namreč mnogo vplivali duhovniki in pogostoma jezuitovski redovniki na razvoj cerkvene umetnosti. Tudi

naš oltar je nastal z vplivom jezuitov, kar nam kažejo že podobe svetnikov tega reda na oltarju.

V renesanški dóbi je sprejela cerkev klasične oblike, da bi jih oživila s krščanskimi idejami. Tudi v tem času se kaže cerkev v svojem sijaju in veličastvu. S čudovito modrostjo je pospeševala umetniški napredek in se poprijela tega, kar je našla dobrega v preporedu stare klasične omike.

Razne stvari.

Nadvojvoda Karol Ludovik,

cesarjev brat, je umrl dné 19. minulega meseca. S cesarjem žalujejo vsi avstrijski narodi ob smrti blagega in miroljubnega, za vede in umetnosti vnetega nadvojvode. Rodil se je dné 30. mal. travna l. 1833. v Schönbrunnu in opravljal razne vojaške in civilne visoke službe. Začetkom letošnjega leta je potoval v jutrove dežele, v Egipet in Palestino. A na poti k Jordanu se je prehladil, dobil silno nevarno bolezen, grižo (dysenteria), in ta ga je spravila v grob na Dunaju. — (Njegovo sliko je objavil naš list l. 1890. na 361. str.)

Nove muzikalije.

Ob kratkem naznanjamo in toplo priporočamo te-le nove proizvode:

Pange lingua et IV. hymni ad processionem in festo Ss. Corporis Christi ad IV. voces inaequales. Auctore Ign. Hladnik. Op. 24. Labaci. Sumptibus auctoris. Typis J. Blasnik. 4°. Str. 4. Cena 30 kr.

„Ave.“ *Sedemnajst Marijinih pesmi za mešan zbor, samospeve in spremljavo orgelj. Zložil Ignacij Hladnik. Op. 25. V Ljubljani. Založil skladatelj. Tisek J. Blasnikovih naslednikov. 4°. Stranij 16. Cena 70 kr. Lahke in prijetne pesmi. Marljivemu skladatelju vso srečo!*

12 Marijinih pesmij. Za mešan zbor zložil in preč. gosp. Fr. Špendalu udano poklonil Janez Pogačnik. Op. 8. Cena partituri 50 kr. Vsak glas 10 kr. V Ljubljani, 1895. Natisnila in založila Katol. Tiskarna. 4°. Str. 12. — V obče hvalijo te skladbe.

Poduk v igranju na citrah. Sestavil Fr. Sal. Koželjski. Zvezek II. Založil L. Schwentner, knjigarnar v Brežicah ob Savi. Fol. Str. 50. Cena 1 gld. 50 kr. — Zares lepo delo vneto priporočamo in častitamo pisatelju in založniku.

Pomladanski odmevi. Pesmi za sopran, alt, tenor in bas. Uglasbil in prečastnemu, veleučnemu gospodu Antonu dr. Gregorčiču, državnemu in deželnemu poslancu, prof. bogoslovja itd. itd. udano poklonil Janez Laharnar, orglavec. Op. 5.

4°. Str. 20. Cena 70 kr. V Ljubljani. Samožaložba. Tisk Jos. Blasnikovih naslednikov. — Tu je deset posvetnih, lepih in dostojnih pesmij, prav primernih za razne prilike. Zunanja oblika je jako vkusna.

4 Fuge za polne orglje in uporabo ob koncu sv. maše. Zložil in milostljivemu gospodu, gospodu Jan. dr. Flapp-u, poreško-puljskemu škofu itd. itd. preudano poklonil Danilo Fajgelj. Cena 30 kr. Op. 127. V Ljubljani. Tiskali in založili J. Blasnikovi nasledniki. 1896. 4°. Str. 8. — Čislanega gospoda skladatelja novo delce — 127.! — orglavecem dobro došlo. — Z veseljem beležimo, da je na našem glasbenem polju živahno delovanje; naši skladatelji imajo gorečnost za svojo stvar, za katero mnogokrat žrtvujejo še svoje novce. Bodi vrlim možem hvaležno tudi naše občinstvo!

Die Slovenen und das österreichische Verfassungswerk von 1848/49. Von Professor J. Apih. 8°. Str. 36. — Ta brošurica našega izredno marljivega rojaka in preiskovalca novejšje slovenske zgodovine poučuje Nemce o delovanju in gibanju Slovencev v l. 1848. in 1849. gledé na takratno ustavo. Dotično tvarino poznamo sicer Slovenci iz znanega pisateljevega večjega slovenskega dela, a tudi to knjižico bo čital vsakdo z zanimanjem, kdor ima veselje za domačo zgodovino. Četudi je to delo malo, rečemo pa po pravici, da je jako zaslužno.

Zvezdoslovni koledar za mesec rožnik.

Izmed planetov se vidita na večer lepo Jupiter in Saturn. Jupiter se vidi na zapadnem nebu; Saturn pa je v prvih večernih urah na zenitu, konec meseca zahaja ob jedni čez polnoč. Dné 14. t. m. zvečer bo mesec zakril Jupitra okoli pol najstih, a opazovalo se bo le malo časa. — Dné 20. je najdaljši dan, solnce stopi v znamenje rakovo, in začne se poletje. Solnce vshaja začetkom meseca ob 4. u. 19 m., koncem 4. u. 18 m.; zahaja pa začetkom ob 7. u. 38 m., koncem ob 7. u. 49 m.

Med raznimi veseljami ob kronanju ruskih carjev, katerih se udeležujejo ogromne množice, je najznamenitejša ljudska veselica na hodinskem polju. Tu je bilo vselej polno lop za pogoščevanje, cirkusov za razvedrilo, gledališč, gugalnic, igrališč itd. Tudi to pot je bilo vse pripravljeno najbogateje za veselico dné 30. vel. travna. Več nego pol milijona ljudij je bilo zbranih, da dobé jedil, pijače in daril, ki so se imela deliti od pete ure zjutraj naprej. A nastala je pri tem razdeljevanju tolika gneča, da so zmečkali in pohodili več kakor 2000 ljudij. Car se je jako

užalostil nad to nesrečo in ukazal izplačati za vsakega poškodovanca 1000 rubljev in mrtve pokopati na svoje stroške.

To je pač žalosten in tužen sklep take slovesnosti. A reči se mora, da je prav ta dogodek svetel žarek, ki nam s prave strani pojasnjuje take slovesnosti. Velikaši tega sveta potrebujejo tolike množice, da jim kliče slavo; ona sama dere za uživanjem. V tem pohlepu pa ugonablja množica samo sebe. In to je senčna stran takih slavnostij, dejal bi skoro, neko fino barbarstvo sredi krščanske omike.

Književnost.

Slovenska književnost.

Biser - ljubav *zlasti za Slovane, kakor jo je pojasnil dr. Bratoljubič Domobranski. Gaslo: ljubimo se, bratje, Ljubimo i dom! Čisti dohodek je namenjen blagim narodnim zavodom, sosebno šolam po Jugoslovanskem, takó: 1. del družbi ssv. Cirila i Metodija po Slovenskem, 2. za Istro, 3. del za Bosno. Ljubljana, 1896. Založil pisatelj. Tiskal R. Milic. 16°. Str. 189. Cena 65 kr.* (Dobiva se pri J. Bonaču v Ljubljani in tu tudi originalne platnice à 20 kr.) — Prav radi bi o tej knjigi poročali z ono navdušenostjo, s katero jo je spisal pisatelj. Ker pa moramo govoriti resnico

in biti pravični tudi proti naročnikom, ne moremo reči drugega, kakor da se je lepa namera pisateljeva ponesrečila. Saj je znano, da je to, kar je vzvišeno, prav blizu tega, kar je smešno. Čudimo se, da ni tega opazil gospod pisatelj, ki kaže semtertje bistroumnost in spretnost v slovstvenih vprašanjih. Knjiga ima štiri dele: 1. (nevezani) del je nekako teoretičen ali kritičen uvod; 2. podaje razne pesniške, episke in liriške proizvode; 3. del: iskrice i puščice, in 4. del ima dve kratki alegoriji dramske oblike. Bralec najde v knjižici posamezna zanimiva in poučna zrna, a celotno delo se ne more imenovati primerno, da bi se poštevalo za dostojno last narodovo.

Razne stvari.

Iz belokranjskega besednega zaklada.

(Priobčil I. Šašelj.)

(Dalje.)

mácava, e, f., neko jabolko.
mačúrlja, e, f., neko jabolko.
majčúken, adj., majčken.
málik, a, m., „malan“ svetnik.
malko, malo.
marélcí, ev, pl. m., nam. remeljci.
máriti, marati.
marjétinka, e, f., die Margaretenbirne.
maternína, e, f., lakno od debele konoplje, kar rabijo za plahte (rjuhe).
mávez, a, m., rdeči, zeleni in višnjevi konci, katere vpletajo v jalbo.
medicíja, e, f., medica.
mélec, a, m., der Rührstock
méltá, e, f., mort, der Mörtel.
méltati, z melto ometavati.
ménjkati, manjkati.
mesojéda, mesojeja, e, f., predpust.
méstiti se, premeščati se.
minati, minieren.
mirak, indecl., veliko, mnogo; bilo je mirak ljudi.

miróvina, e, f., der Friedenstrank; piti miróvino.
mišvína, e, f., das Mäuseloch.
mládan, a, m., ime volu.
mladaríja, e, f., mladina.
mladožénin, a, m., der Bräutigam.
mleč, a, m., das Schöllkraut, chelidonium majus.
mnijávkati, mijavkati.
modrováti se, modrega se delati.
molja, e, f., molitev.
motávina, e, f., motanje; motávina je bila v oblakih.
mračnják, a, m., prvi mrak.
mrava, e, f., mravlja.
mravúnec, a, m., mravljinec.

(Dalje.)

Zvezdoslovni koledar za mesec mali srpan.

Planeti so ta mesec le malo vidni. Venera se skriva za solncem, Mart vshaja okoli polnoči, Jupiter se tudi skriva in izgine na večernem nebu, Saturn pa vshaja v slabi svetlobi okoli polnoči. — Ta mesec se pokažejo dné 28. zvezdni utrinki ne daleč od lune proti zapadu.

bi tukaj res jako lepo. Vendar tudi tako mi lična vas med vsemi drugimi vipavskimi seli ugaja skoro najbolj. Vrhpolje šteje kakih tisoč prebivalcev, ima dve cerkvi in svojega duhovnega pastirja. Nova kuracijska cerkev sv. Primoža in Felicijana stoji šele kakih dvajset let in je vsekozi domače delo; pokojni dekan Grabrijan je menda osnoval načrt. Zares lično in veličastno stoji na odprtem prostoru, a stara cerkev je sredi hiš ob cesti. Notranjščino nove cerkve je zlasti sedanji duhovni pastir ozaljšal z marsikaterim delom.

Vrhpoljci so večinoma kmetovalci in vrli ljudje. Vrhpoljska občina je bila do najnovejšega časa združena s trško. Po mnogoletnem prizadevanju so postal pred kratkim vendar-le samostojni: Bog daj, da bi jim ta samostojnost rodila obilno sadú.

In sedaj še k našemu znancu, duhovnemu pastirju in umetniku! Ako stopimo v njegovo malo delalnico in zagledamo razne dovršene in nedovršene slike, slikarsko stojalo in tam v kotu „možica“ s pregibljivimi udi, vidimo takoj, da je mož slikar. Zares je naredil slike za razne cerkve, bližnje in daljne, in kolikor sodim, ne preslabe, četudi se ne poteza prav nič za čast, da bi bil prvi slovenski slikar. A v čast mu je dovolj to, da je toliko dosegel samouk poleg raznih duhovskih opravil. Mož je tudi že podpiral naš list s svojim delom, in le želimo, da bi ga še nadalje, in v ta namen mu daj Bog obilno zdravja. Torej tudi tukaj „zastopnik in pospeševalec kulture“ v duhovski suknji! Da je naš znanec ob enem vnet in spreten fotograf, kažejo nam slike poleg tega-le spisa.

Naša družba je prebila pod gostoljubno streho kuratovo jeden dan, in rečem lahko, da so bile te urice zame jako vesele in zanimive.

Marsikateri načrt se je osnoval v medsebojnih pogovorih, ki je sedaj deloma dovršen, deloma pa še ne.

Namen naše družbe, ki je sedaj štela štiri osebe, bil je ta, da idemo iz vipavske doline čez Kovk po najbližji in najzanimivejši poti v Idrijo. Od Vrhpolja vodi lepa in široka cesta čez Col in Črni vrh v Idrijo. Toda — da bi v vročini požirali cestni prah in korakali kakor vojaki od vasi do vasi, ne: čez gore in po gozdih — to je prava pot v vročem velikem srpanu! Zato čez Log v Šturije, iz Šturij mimo Fužin čez Kovk na Otlico, z Otlice v Zadlog, od todi čez Belo in skozi Strug v Idrijo. In zatrjujem ti, mladi čitatelj: to ti je pot, zanimiva in romantična, da jo boš pomnil, ako si hodil jedenkrat po njej. Tudi meni je ta del izprehoda v najprijetnejšem spominu.

Z Vrhpolja smo jo udarili popoldne, ko je pojemala vročina, proti Logu. Kdo ni še slišal o cerkvi Matere Božje v Logu? Vipavskim domačinom in sosedom ni nobena cerkev (razven domače srenjske) tako znana, kakor cerkev v Logu. Pa je tudi po pravici ponos domačinom, kakor tudi celi Kranjski. Celi Kranjski, pravim, saj je vsa Kranjska in pač tudi sosedna Goriska dajala darov, da se je popravila in dozidala ta velikanska hiša božja. Kakor veličasten pomnik verskega duha tukajšnjih prebivalcev, kakor pravo središče cele vipavske doline se dviga visoki stolp sredi drevja v višavo. Pa ker upam, da bo naš list pripovedoval prej ali slej kaj več o tej cerkvi, rečem sedaj samo, da sem tudi ob tej priliki — četudi ob kratkem — z nepopisnim veseljem ogledoval to cerkev, topč se hkrati v blaženih spominih srečne prve mladosti in preveselega potovanja k Materi Božji v Log. (Dalje.)

Razne stvari.

Naše slike.

Ozrimo se še v zadnjo številko, kjer nahajamo sliko mladega slikarja Ant. Koželja *Pri obedu* (str. 425). Boren je ta obed; na mizo ne prihaja delavcu jed za jedjo, a tekne mu prav dobro, ker mu ga sladi zadovoljnost. Mlademu slikarju — akademiku pač smemo ob tej sliki izreči priznanje. — *Kopališče na Gradežu* (blizu Ogleja) je dobro znano. Ker je sedaj kopališka dôba, naj se je spominja naša podoba. — *Herminija — pastirica*. Ta slika se naslanja na veliki spev Torkvata Tassa „Gerusalemme liberata“. Herminija, hči premagnega antijohijskega kralja Kasana, ljubi krščanskega junaka Tankreda in po raznih slučajih postane

pastirica ob Jordanu, in vrezuje ime svojega vzora v drevesno skorjo. Ta prizor nam kaže naša ljubezniva slika.

Zvezdoslovni koledar za mesec vel. srpan.

V tem in prihodnjem mesecu so malone vsi planeti za nas nevidni. Samo Mart se polagoma prikazuje ob poznem večeru na vshodu. — V severni Evropi in severni Aziji se bo videl dné 9. t. m. zjutraj p o p o l n i s o l n č n i m r a k. Na severnem norveškem obrežju in v Sibiriji ga bodo opazovale evropske znanstvene ekspedicije. — Od dné 10. do 13. se vidi v ozvezdju P e r z e j a mnogo utrinkov (solze sv. Lovrenca).

Le misli, Ambattha preljubi!
 Le dalje ves svet preišljúj!
 Da misliti greh bi bil morda —
 Brahmanom tegà ne verúj.

Druga misel, ki vodi in vnema pesnikovo delovanje, je krivica, katero trpé ubožci in drugi zatiranci. Tretja ideja pa je slovanstvo, čeprav tičí nekoliko v ozadju. To so zvezde na obzorju pesnikovem.

O pesnikovem obzorju poudarjajo, da je jako obširno. Res obsega pesnik s svojim duhom mnogo dežel, mnogo narodov, mnogo verstev. V njegovi poeziji ni prazne jednodušnosti, niti v obliki niti v mislih. Žal, da v tem obzorju ni onega trdnega stališča in pravega središča, ki mora prav tako oživljati pesmi, kakor duša oživlja naše telo. To je krščansko prepričanje in mišljenje. Vera mohamedanska, zendska, buddhovska, poganska nastopajo takim načinom, in krščansko naziranje se kaže v taki obliki, da na podlagi teh pesmij ne moreš prisoditi našemu pesniku naslova, da je odločno krščanski pesnik. In prav to izraženo krščansko mišljenje moramo zahtevati od pesnika, čegar glavna moč je v naukih, v opominih, v vne-manju, skratka: čegar smér je bolj praktična nego čisto umetniška. Aškerca neče biti samo umetnik, marveč nastopa s praktičnimi pozivi, kakoršne smo brali takoj v prvi pesmi. Ima pač kot umetnik lepih vrlin, katerih nismo zamolčali, a teženj njegovih ne smemo prezirati, ker so te za pesnika glavna stvar.

Kakor so čitatelji razvideli, kaže se tudi v Aškerčevih poezijah grozno socialno vprašanje, kaže

njegovo žalostno stanje: nikakor pa ne vé pesnik temu vprašanju odgovora. Seveda, — saj ni sprejel krščanstva v svoj program. Obžalujemo, da pesnik ni prišel dalje kakor do žalostnih socialnih pojavov. Ali misli morda, da je vprašanje s tem „rešeno“, ako kličemo smrt tiranom? Ali je pesnik-filozof prezrl, da so tudi tirani ljudje, in da izvira tiranstvo iz človeške narave, iz zgodovine? Tiranov ne bodete odpravili, ako ne poboljšate človeštva; poboljšati ga pa ne more nič drugega kakor krščanstvo.

Bodi dovolj! Dovolj obširno smo ocenjevali najnovejše pesniško delo in sicer zato, ker smo hoteli razkazati je čitateljem, pa tudi zato, ker večina ocenjevalcev pesnika le površno umeva in misli, da je dovolj povedala, ako imenuje pesmi krasne, pesnika prvaka in ako udari parkrat po kakem nasprotniku, da je to oceni za zabelo. Kar se nas tiče, oziramo se na Aškerca kot na znamenitega umetnika, živahnega in neustrašnega mislitelja, krepkega borilca za slobodo, brezozirnega sodnika socialnih napak in človeških slabostij: a istinito krščanskega pesnika v tem zvezku nismo našli. V teh pesmih pogrešamo prav tega, s čimer bi mogel pesnik zares povzdigniti slovenski narod, s čimer bi mogel pozitivno delovati: pogrešamo krščanskih vzorov, krščanskega navdušenja, krščanskega prepričanja. Komur pa ni mnogo do krščanske vere, — kdor je čist filantrop brez barve —, ta lahko in po pravici hvali našega pesnika.

Dr. Fr. L.

Razne stvari.

Naše slike.

Danes podajemo svojim čitateljem prvo barveno sliko in sicer natančno posneto po oljnati sliki iz nekdanjega kartuzijanskega samostana v Bistri pri Vrhniki. Gospod Obreza na Vrhniki ima iz omenjenega samostana poleg te slike še dvanajst apostolov, katere večinoma pozneje objavi naš list. Podobe so okoli 60 cm visoke in 40 cm široke. Slikane so krepko, dejali bi, realistično. Skoro gotovo jih je izdelal kak menih, ki se je v slikarstvu izolikal na Laškem. Stare bi utegnile biti kakih 150 — 200 let. Naša slika je izmed vseh najlepša. Ni je treba razlagati niti hvaliti. Rečemo samo, da se nam zdi dostojna *Boga-Izveličarja*. O drugih slikah ob drugi priliki!

Knežji dvorec, izmed največjih posvêtnih stavb v Ljubljani, prav sedaj podirajo. Potres ga je do cela uničil. Sedaj omenjamo samo, da je bila v drugem nadstropju na strani ob Gosposki

ulici velika in visoka dvorana (14 m dolga in 10,3 m široka, kakih 8—9 m visoka) vsa poslikana. Na dveh nasprotnih stenah so bili simbolično naslikani štiri letni časi, poleg tega na severni strani Dijana s psi, na jugu (menda) Venera z Amorji; na vshodu ob stropu jutro, na zapadu večer. Na stropu pa je bila Aurora, od katere so konji bežali na štiri strani. Sploh niso bile slike nič posebnega; najlepše je bila narejena in najbolj ohranjena Aurora na stropu. Nad vrati skozi vshodno steno je bila letnica 1673.

Zvezdoslovni koledar za mesec kimovec.

Ta mesec je jako ubožen gledé na nebesne pojave. Skoro vsi planeti so nevidni, razven rdečega Marta, ki vshaja tri ure po solnčnem zapadu. (O njem bomo kmalu izpregovorili kaj več.) Solnce gré dné 22. skozi ravnik, noč in dan sta tedaj jednako dolga, poletje mine in mrzlikasta jesen se začinja.

odpravim, nego da jih izpolnim. Bil je navzoč pri vsakem narodnem prazniku in obiskoval je, kakor ostali Židje, najraje narodno mesto Jeruzalem.“ Vsakdo, ki premisli občečloveški in čeznaravni značaj Kristusovega dela in nauka, čuti, da navedeni stavki svojemu namenu niso primerni. Nikakor ne trdimo, da bi bil Kristus ali njegov nauk nasproten domoljubju, prav narobe: toda svete „šege“ izraelškega ljudstva so imele še mnogo bolj vzvišen pomen nego naroden: saj so bile naznanjene in zaukazane naravnost od Boga; Kristus jih je izpolnjeval zato, ker so bile od Boga določene, ne samo narodne. Vseh judovskih šeg naš Gospod ni izpolnjeval, n. pr. farizejskih navad, čeprav so bile tudi te „narodne“. Ako to pomislimo, ne moremo se vjemati s tem, da se božje naredbe in delovanje našega Izveličarja vklepajo v tesne meje judovske narodnosti.

Tudi niso vsi vzgledi, ki se navajajo za vzbujanje rodoljubja, v lepem soglasju s tem, kar podpira vero. Ob tem, ko govori slovenski pisatelj o naši tužni neslogi in o potrebi sloge, trebalo

bi pač jasneje povedati, od kod nesloga in po kateri poti pridemo do sloge.

Sicer smo pa veseli, da je ta knjiga prišla na svetlo, ker ženskemu srcu, kateremu je namenjena, prilega se po obliki in večinoma tudi po vsebini. Morda izprevidi g. prelagalec sam, da bi se dalo marsikaj še pojasniti in bolje razložiti: s tem bi bilo tudi dokazovanje resničnejše.

Naposled opozarjamo pisatelje, ki tako pogostoma pišejo dandanes o veri in narodnosti, naj ne mešajo in zamenjavajo obeh pojmov, naj ne zlivajo obeh v jedno posodo, ker vera in narodnost sta jako različni stvari. Obe se dasta pač dobro družiti v posameznih osebah, obe se lepo svetita v vernih narodnjakih, nikakor pa se ne dasta pojma spajati sama na sebi, kakor n. pr. pojma: zvestoba in pravičnost. Ko bi imeli pisatelji več modroslovnega in verskega znanja, več dobre in pohlevne volje, manj pa svojeglavnosti, kmalu bi ponehali naši boji vsaj v teoriji. Dajmo Bogu, kar je Božjega, narodu pa kar je narodovega.

Dr. Fr. L.

Razne stvari.

Glagolica v Selcih.

Kako se je v naši ožji domovini širilo in zopet izgubljalo delo sv. Cirila in Metoda gledé na obredni jezik, je še malo znano. Par glagolskih rokopisnih odlomkov iz obrednih knjig še samo na sebi ne more znanstveno utemeljiti kake določne trditve v tem oziru, vendar je vsak tak rokopis čestit in važen ostanek naše stare dóbe. Nekaj malega v tem oziru oteti pozabljivosti je namen tem vrstam.

V župnem arhivu v Selcih nad Škofjo Loko je iztaknil pisec tem vrstam štiri stare knjige vezane v pergamen, popisan z glagolico. Knjige imajo te-le napise: *Urbarium sti Thomae Filial-Kürchen in Pfarr Selzach, Liber baptizatorum 1669—1677, Liber mortuorum 1669—1715 in Urbarium stae Gertrudis Filial-Kürchen in Pfarr Selzach*. Oba urbarja pričtenjata z l. 1670. Po tem smemo soditi, da so bile vse štiri knjige vezane hkrati, ne po l. 1669.

Odločeni pergameni so zelo razjedeni; črke so marsikje tako zamazane, da jih je nemogoče razznati; na več krajih so posamni oddelki odtrgani.

Po vsebini so listi iztrgani iz starih glagolskih obrednih knjig. Kolikor se dá sklepati po obliki črk in zlasti po inicijalah, imamo pred seboj štiri različne rokopise.

1. *Urbarium stae Gertrudis* je bil vezan v folio-list glagolskega misala, in sicer odlomek sv. maše za petek po četrti nedelji v postu (od evangelija Jan. 11, 42 dalje) in cela sv. maša za saboto po četrti nedelji v postu. Prevod je točen po rimskem misalu. Za vzgled navajamo odlomek tega iz sabotnega evangelija (Jan. 8, 13—20): „I

rše emu ijudei.¹⁾ Ti samъ o sebě svidētelstvuesi i svdētelstvo tvoe nēstb istinno. Otvēšta Isъ i rče imъ. Ašte azъ svēdētelstvujū o mnē samomъ svdētelstvo moe istinno estb. Ėko vēmъ otkudu pridb ili kamъ grēdu. Vi po plti sudite, az že ne po plti suju. Ašte li i suju sudъ moj pđan (pravedan) estb. Ėko azъ smъ ne samъ na azъ i poslavme ocъ. V zakonē vašemъ pisano estb ėko dvēju čku (čelovēku) svdētelstvo istinno estb. Azъ esmъ iže svēdētelstvujū o mnē samomъ i svdētelstvuetъ o mnē poslavme ocъ. Gl hu že emu. Kde estb ocъ tvoj. Otvēca imъ Isъ. Ni mene vēste, ni oca moego. Ašte mene vidēli biste edasi i oca moego vidēli bi. Sie slvsa glaše Isъ v gazupilakii.“

Rokopis je po pisavi in obliki k večjemu iz 14. stoletja. Že iz navedenega odlomka (prim. *prđan* = *pravedan*), a tudi iz drugih oblik (n. pr. *Lazare grēdi van*) se jasno vidi južno-slovenski, oziroma hrvaški vpliv. Znamenita je tudi oblika „*suju*“ namestu pristno staroslovenskega „*sužda*.“

(Konec.)

Zvezdoslovni koledar za mesec vinotok.

Merkur vshaja zjutraj nekako dve uri pred solncem, Venera pa vshaja zvečer in je le malo svetla. Mars, ki vshaja od pol devete do sedme ure, postaja svetlejši, Jupiter pa vshaja od dveh do jedne po polnoči. Drugih znamenitostij ni na nebu, razven utrinkov dné 18. t. m., ki se bodo videli v pozni noči na severu od Orijona v hitrih črtah.

¹⁾ Vulgata ima: *Pharisaei*; tudi v grškem tekstu beremo: *εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι*.

Književnost.

Slovenska književnost.

Da ne zaostanemo preveč, ozrmo se mimogredé v nekatere književne novosti slovenske. Ako bo prilika, obdelamo pozneje to in ono delo natančneje.

Pesnika Krilana zbrani izvodi so pred nami; podala jih je „Slovanska knjižnica“ v Gorici v treh zvezkih. 1. zvezek: **Poezije**. Zložil Josip Pagliaruzzi-Krilan. V Gorici. Založil Anton Klodič-Sabladoski. 1887. 8°. Str. 144. Cena 50 kr. — Ta zvezek ni sedaj na novo natisnjen, marveč že leta 1887.; a ker se ga je takrat malo razprodalo, gre sedaj med svet v novih platnicah in za nižjo ceno. — 2. zvezek: **Poezije**. Zložil Josip Pagliaruzzi-Krilan. II. V Gorici. Izdal Anton Klodič-Sabladoski dne 15. decembra 1895. 8°. Str. 152. Cena 50 kr. — 3. zv.: Josip Pagliaruzzi-Krilan. **Zbrani spisi**. III. knjiga. V Gorici 1896. Izdal Anton Klodič-Sabladoski. 8°. Str. 152. Cena 60 kr. — Ta zvezek opisuje tudi življenje pokojnikovo in podaje nekaj slik. Večina vsebine so Krilanovi spisi v nevezani besedi.

Doneski za zgodovino Alojzijevišča. Nabrajal o petdesetletnici vodja dr. Jos. Lesar. Ponatisk iz „Zgodovinskega Zbornika“. V Ljubljani, 1896. Založilo Alojzijevišče. Tiskala „Katoliška Tiskarna“. 8°. Str. 73. — Ta za našo kulturno zgodovino važna knjižica je slavnostni spis ob petdesetletnici našega Alojzijevišča. Letos se je namreč praznovala petdesetletnica, odkar je velikodušni slovenski mecenat Anton Alojzij Wolf ustanovil ta zavod. Dne 1. mal. srpana t. l. je bil v ta spomin „Slavnostni večer“ z zanimivim vsporedom; zlasti je omeniti, da se je peval nalašč za to priliko zloženi in uglasbeni „Mladi mornar“.¹⁾

Veliki katekizem ali krščanski nauk. Izvirnik potrdili vsi avstrijski škofje, zbrani na Dunaju dne 9. aprila 1894. Velja 40 kr. V Ljubljani 1896. Tiskala „Katoliška Tiskarna“. Založilo knezoškofijstvo ljubljansko. 8°. Str. 224.

Knjižnica za mladino. Ustanovila: „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“. Izdajatelj in odgovorni urednik Andrej Gabršček. Sn. 7: Razne pripovedke. V Gorici. Str. 159. Cena 40 kr. — Snopič 8: Antona Martina Slomška „Spisi zbrani za mladino“. I. snopič za srednjo stopnjo. Str. 80. Cena 20 kr. — Snopič 9: Plemenita srca. Povest za mladino. V Gorici. Str. 103. Cena 20 kr. — Snopič 10—11: Antona Martina Slomška „Spisi

¹⁾ Mladi mornar. V spomin rajnemu knezoškofu Antonu Alojziju Wolfu o petdesetletnici Alojzijevišča za šesteroglasni mešani zbor se samospevi zložil Anton Förster. Op. 61. V Ljubljani, 1866. Založilo Alojzijevišče. Tisk „Katoliške Tiskarne“. 4°. Str. 11. — Tekst zložil dr. Jos. Debevec. — Skladbo so jako hvalili.

zbrani za mladino“. I. pesmi. 2. snopič za višjo stopnjo. Str. 187. Cena 40 kr. — Snopič 12: Hudoben tovariš. Iz srbščine. — Zmrzle solze na cvetkah Marije Antoinette, francoske kraljice. Iz francoščine. V Gorici. Str. 84. Cena 20 kr. — Snopič 13—14: Pesmi cerkvene in druge. Zložil Andr. Praprotnik. (S sliko.) V Gorici. Str. 192. Cena 50 kr. — Snopič 15: Zeleni listi. Kratke pripovedi za otroke, stare 6 do 10 let. Po Francu Wiedemannu poslovenil Anton Brezovnik, učitelj. V Gorici. Str. 96. Cena 25 kr. — Snopič 16: Antona Martina Slomška „Spisi, zbrani za mladino“. III. snopič. Basni, prilike in povesti za nižjo in srednjo stopnjo. V Gorici, 1896. Str. 80. Cena 25 kr. — Snopič 17—18: Tatarji na Moravskem ali Bog ne zapusti svojih služabnikov. — Gozdne cvetke ali štiri povesti in tri krajše razprave. V Gorici, 1896. Str. 158. Cena 50 kr. — Sn. 19: Slavoj in Ljudmila. Milosrdna brat in sestra. Zbirka kratkočasnih in poučnih pogovorov o živalih. I. del. V Gorici, 1896. Str. 95. Cena 25 kr. — Snopič 20: Bogdanova mlada leta. Svojim prijateljčkom napisal Ludovik Černež. — V Gorici, 1896. Str. 79. Cena 25 kr. — Snopič 21: Pisarnice. Slovenski mladini spisal E. Gangl. V Gorici, 1896. Str. 79. Cena 25 kr.

Pedagogiški letnik. VI. tečaj. 1896. S podobami in prilogo. Izdalo in založilo „Pedagogiško društvo“ v Krškem. V Ljubljani 1896. Natisnila „Narodna Tiskarna“. 8°. Str. 252. Cena 1 gl. 50 kr. — Vsebinska je mnogovrstna; n. pr. „František Ser. Jamšek“, življenjepis, „Situacijski črteži in risanje zemljevidov“, „O lepopisju v ljudski šoli“, „Ozir po pedagogičkem polju na Slovenskem (1892 do 1896)“, „Donesek k strokovni terminologiji“ in drugo.

Karmelska bratovščina sv. škapulirja. Za Slovence po knjigah Serapion in Celinšek posnel P. Ladislav. Samozaložba. Tiskal Jos. Krajec v Novem mestu. 16°. Str. 45. Cena 7 kr.

Velika Pratika za navadno l. 1897., ki ima 365 dnij. Na svetlo dala c. kr. kmetijska družba. V Ljubljani. Natisnili in založili J. Blasnikovi nasledniki. Cena 15 kr.

Slovenska pratika za navadno leto 1897., ki ima 365 dnij. V Ljubljani. (Tiskarna Ig. pl. Kleinmayr & Jed. Bamberg v Ljubljani.)

Zvezdoslovni koledar za mesec listopad.

Venera se kaže kot večernica, ki pa zgodaj zahaja. Mart in Jupiter sta čim dalje svetlejša. 13. dne se vidi mnogo utrinkov v ozvezdju leva.

Oblak podaje še nekaj dodatkov. Ostanki starih oblik so: aor. *бълетъ*; infinitivi se nahajajo le sporadično v severno-zapadnih narečjih, posebno v srbščini, in še tu le v narodnih pesmih. Spominiki dokazujejo, da se je infinitiv že v XVII. stoletju, vsaj v večini bolgarskih spominikov, popolnoma izgubil, dasi še ni povoljne razlage za to izgubo. Nato govori Oblak o oblikah, ki so po analogiji stvarjene, in jih deli v štiri kategorije. — Naposled omenja Oblak še predgovor in pagovor Kaline. Oba se bavita z vprašanjem o domovini staroslovenščine; v predgovoru pa je tudi karakteristika jugoslovanskega jezika VI.—VIII. stoletja. Kalina je namreč prepričan, da so jugoslovanski narodi pri prehodu čez Dunav koncem V. stoletja imeli še skupen jezik; toda pozitivnih dokazov nima, in Oblak mu oporeka, češ, če že za X. stoletje radi *dl* in *vy* v brižinskih spominikih ne moremo dokazati jednotne slovenščine, kamo-li da bi še za VIII. stoletje mislili na jednotni jugoslovanski jezik! Kalina opira svojo trditev na slovanske elemente v grščini, v latinskih in bizantinskih spominikih, v albanskem in romunskem jeziku, a Oblak pobija z uspehom vse razloge. — Vprašanje o domovini staroslovenščine obravnava Kalina obširno, in sredstva, s katerimi dokazuje, so prava, le uporaba je brez zadostne kri-

tike; kot negativen rezultat dobi Kalina, da staroslovenščina ni jezik panonskih Slovencev. — Po tej, tudi za slovenščino važni razpravi čitamo R. Abicht: „Der Angriff der Bulgaren auf Constantinopel im Jahre 896. n. Chr.“; R. Meringer: „Ein altes lettisches Vaterunser“; Milorad Medini: „Veltranić's Pelegrin“; Mavro Vetranic-Čavčić je živel v XIII. stoletju, in ž njim je napočila zora dubrovniškega slovstva. Pisatelj dokazuje, da njegov alegorični epos „Pelegrin“ ni prestava ali imitacija kakega italijanskega dela, temveč da ima mnogo izvirnega; naslanja se sicer na italijanske vire, a obdelan je tako dobro, da se težko zasledi vir, iz katerega je zajemal pesnik. — Nadalje so pisali J. Bogdan: „Eine bulgarische Urkunde des Caren Joan Sracimir“; A. Brückner: „Polonica“; Hil. Ruvasac: „Kleinigkeiten zur Geschichte der Balkanhalbinsel.“ — V kritičnem oddelku pišeta Fr. Pastrnek in G. Polívka, v bibliografičnem pa V. Jagić, V. Oblak, A. Brückner in G. Polívka. V. Oblak ocenjuje med drugim tudi Šketovo „staroslovensko čitanko“. V zadnjem oddelku „Kleine Mittheilungen“ poročajo: M. Rešetar, C. C. Uhlenbeck, A. Pogodin in K. Štrekelj: „Zur Literatur über die Koleda bei den Slovenen.“

Fr. V.

Razne stvari.

Koncert „Glasbene Matice“ v prid družbi sv. Cirila in Metoda dne 14. in 15. novembra. Naša šolska družba ima vedno več troškov, zato ji je skrbeti, da si pridobi čim več dohodkov. In prav dobra je bila misel, katero so pogodile nekatere društvenice, naj bi namreč naši Ciril-Metodovi družbi segla pod pazduho tudi „Glasbena Matica“ s svojim mešanim in moškim zborom. Misel se je uresničila na korist in čast obeh društev dne 14. in 15. listopada v „Sokolovi“ dvorani „Narodnega doma“ pri koncertu, pri katerem je sodelovala vojaška godba c. in kr. pešp. št. 27., potem gospica Vetterova in gg. Ivan Meden in Josip Nolli.

Najprej je igrala vojaška godba Beethovenovo ouverturo „Blagoslovljenje“, op. 124. Skladba je umetna in zahteva že nekoliko glasbenega vkusa pri poslušalcu, da napravi s svojo slikovitostjo nanj tisti utisek, ki ga je umetnik vanjo položil. Druga točka „Materine sanje“, dramatična slika v jednom dejanju, katero je napisal E. Gangl, kaže nam v pesniški obliki in alegoričnih podobah materinsko ljubezen, katere ne premaga nobena izkušnja, nobena sila. Mlade naše diletantije so kaj ljubko deklamovale in tudi obleko simboličnim podobam primerno pogodile; zato jim je izkazalo občinstvo svoje priznanje z obilnim ploskanjem. — Naslednja točka: A. Rubinsteinova „Rusalka“ je ženski zbor

z orkestrom in alt-solom. Vsa skladba je primerno vsebini temnega značaja, podaje pa obilo umetniškega užitka. Ženski zbor se je odlikoval v njej posebno v sopranu s čisto in točno intonacijo. — A. Försterjeva: „Kitica slovenskih narodnih pesnij“ je v Slovencih dobro znana skladba, ki še vedno poslušalce ogreva. — Zadnja točka: G. Mašekov „Kdo je mar?“ je prijeten spomin na polpretekle čase slovenske glasbe. Orkester in moški zbor, kakor tudi solista gospoda Meden in Nolli sta pela z dobrim glasom in pripomogla, da je kompozicija prodrla pri občinstvu.

Tako je koncert pod spretnim vodstvom gospoda dirigenta Jos. Čerina dosegel svoj smoter po Horacijevem pregovoru: utile cum dulci. „Dulce“ so nam podali diletantje in „Glasbena Matica“, „utile“ pa je dosegla družba sv. Cirila in Metoda, kar ji tudi za bodočnost iz srca privoščimo. dr. K.

Zvezdoslovni koledar za mesec gruden.

Ta mesec se vidijo ob večerih malone vse premičnice jako svetle. Merkur je seveda neznamen, krepkeje sije Venera (večernica), najkrepkeje pa Mars, ki je sedaj s svojo rdečo svetlobo sploh najsvetlejša zvezda na nebu. Svetal je tudi Jupiter, in počasni Neptun se kaže v vsej svoji moči.